

ко // Менеджмент в России и за рубежом. - 2003. - № 4. - С. 78-84.

5. Организационно-методические вопросы бюджетирования структурных подразделений предприятия / [Хотомлянский А. Л., Федосов А. А., Черната Т. Н., Колосок В. М.] // Сталь. - 2005. - № 4. - С. 120-124.

6. Верескун М. В. Эффективное управление, как фактор обеспечения стратегии конкурентоспособности крупных промышленных объединений / М. В. Верескун, В. М. Колосок, Е. Н. Дроботина // Вестник Приазовского государственного технического университета. - 2011. - № 22. - С. 56-64. - (Серия: Экономические науки).

7. Колосок В. М. Использование холдинговых объединений для обеспечения стратегического развития металлургических предприятий Украины / В. М. Колосок, О. Л. Набебина // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем : [монографія] / [за

заг. ред. О. В. Мартякової]. - Донецьк : ДВНЗ "ДонНТУ", 2011. - С. 185-190.

8. Колосок В. М. Бюджетный процесс металлургического холдинга: развитие методологии / В. М. Колосок, Е. Н. Дроботина // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : тези доповідей V Міжнар. н.-пр. конф., м. Харків, 25 листопада 2011 р. - Харків : ДВНЗ "ХНАДУ", 2011. - С. 135-137.

9. Колосок В. М. Модель бюджетирования в структурных подразделениях металлургического холдинга / В. М. Колосок, Е. Н. Дроботина // Развитие Украины в XXI столетии: экономические, социальные, экологические, гуманитарные та правовые проблемы : XI Міжнар. н.-пр. інтернет конф., м. Тернопіль, 31 жовтня 2011 р. - Тернопіль : ДВНЗ "ТНЕУ", 2011. - С. 143-146.

10. Колосок В. М. Стратегічне управління розвитком персоналу промислових підприємств : [монографія] / В. М. Колосок, О. С. Богачов, А. В. Алістаєва. - Маріуполь : ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет", 2011. - 234 с.

11. Офіційний сайт групи Систем Капітал Менеджмент [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.scm.com.ua.

V. Kolosok

BUDGETING STRUCTURAL UNITS OF MINING AND METALLURGICAL HOLDING

The article aims to improve organizational and technical aspects of budgeting mining and metallurgical holding company for the strategic management of metallurgical enterprises that are part of multinational groups. Set out the organizational and methodical approach to budgeting steel companies, including integration of corporate structure related assets in the multinational group, a model of the budget process in holding and model of generalized budgets in the holdings asset. A procedure of budgeting in integrated groups, the major task at the holding company and at its business units, outlined future in budgeting use as a financial tool of strategic management.

Key words: mining and metallurgical holding, budgeting, strategic management, corporate assets.

© В. Колосок

Надійшла до редакції 20.02.2012

УДК 657.336

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВОЛОДИМИР КРИЛЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент Черкаського державного технологічного університету

У статті проаналізовано динаміку прибутковості господарюючих суб'єктів України за 2000, 2005-2010 рр., виявлені причини зменшення рівня прибутковості. Надано оцінку фінансових результатів господарювання за галузями економіки в 2010 р. Запропоновано механізм забезпечення прибутковості підприємств. Наведено економіко-математичні моделі забезпечення рентабельної роботи підприємств.

Ключові слова: господарюючі суб'єкти, економіко-математична модель, матриця парних коефіцієнтів, механізм, прибуток, фінансові результати.

Постановка проблеми та стан її вивчення. В умовах ліквідації наслідків світової фінансової кризи актуалізується завдання відновлення динаміки економічного розвитку, забезпечення його сталих темпів, збільшення обсягів виробництва галузей економіки, вирівнювання диспропорцій соціально-еко-

номічного розвитку регіонів і на цій основі забезпечення зростання добробуту населення.

Важлива роль у вирішенні цих завдань відводиться промисловості як визначальному чиннику економічного прогресу нашої держави.

Головним критерієм, який характеризує ефек-

тивність роботи галузей економіки, є прибутковість. Проте динаміка прибутковості вітчизняних підприємств має тенденцію до зниження. Так, якщо в 2000 р. відсоток підприємств, які працювали прибутково, склав 62,3, то у 2009 р. - 60,1, а в 2010 р. - 59,0. Відповідно мали збиток - у 2000 р. - 37,7 % усіх підприємств, у 2009 р. - 39,9 %, у 2010 р. - 41,0 %. У 2009 р., коли Україна перебувала в кризовому становищі, фінансовий результат (сальдо) узагалі склав 42,4 млрд грн збитків [1, с. 67].

Ці цифри свідчать про надзвичайно велике значення, яке необхідно приділяти в державі при забезпеченні прибуткової роботи підприємств.

Практика функціонування підприємств промислової галузі в сучасних умовах свідчить про недостатньо ефективне використання їхнього виробничого потенціалу, наявних видів ресурсів, менеджменту персоналу. Це потребує нових підходів до розв'язання проблеми забезпечення прибутковості.

Прибуток підприємства є основним показником, який найбільш повно відображає ефективність виробництва, обсяги і якість продукції, конкурентоспроможність і стійкість на ринку.

Водночас прибуток збільшує мотивацію до праці, досягнення стабільних результатів діяльності підприємства.

Беручи до уваги вагомість значення прибутку в сучасній економічній системі України, ця проблематика була предметом дослідження багатьох вітчизняних учених, зокрема О. Амоші, С. Аптекаря, М. Білопольського, І. Бланка, В. Вишневіського, В. Гейця, П. Сгорова, В. Хомякова, А. Чухно та інших.

У працях цих авторів - від фундаментальних монографій до окремих статей - з'ясовуються певні

проблеми формування та використання прибутку. Так, у колективній монографії "Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України", підготовленій провідними вченими-економістами України за сприяння Академії наук України та Академії економічних наук України, декілька розділів присвячено забезпеченню ефективної роботи господарюючих суб'єктів, у тому числі й напрямом прибуткової роботи [2].

Метою статті є аналіз динаміки прибутковості вітчизняних підприємств за 2000, 2005-2010 рр. та розробка механізму забезпечення прибутковості підприємств із використанням відповідної економіко-математичної моделі.

Реалізація мети роботи зумовлює вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати динаміку прибутковості підприємств за 2000-2010 рр.;
- розробити складові механізму забезпечення прибутковості підприємств;
- узагальнити класифікаційні ознаки прибутку;
- оцінити окремі економіко-математичні моделі формування прибутку та обґрунтувати відповідну модель, адаптовану до розробленого механізму забезпечення прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансова криза зумовила нові специфічні умови господарювання, тому в статті досліджуються та пропонуються відповідні механізми щодо забезпечення прибуткової роботи підприємств.

Проаналізуємо, наскільки є стабільною динаміка прибутковості діяльності господарюючих суб'єктів з 2000 до 2010 року (рис. 1) [1, с. 67].

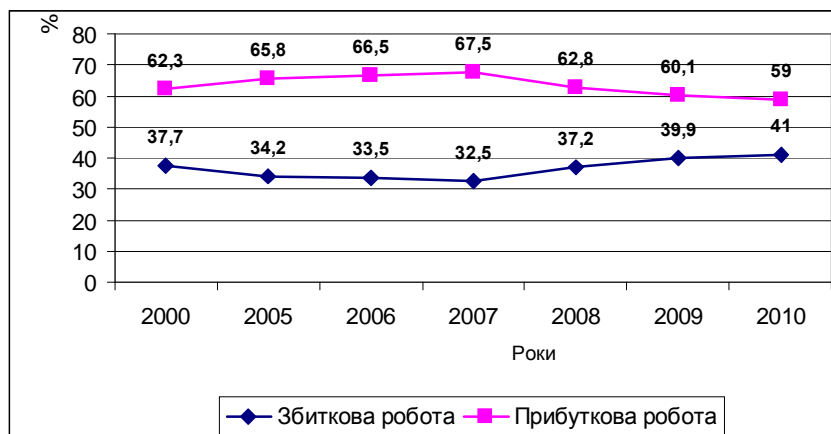

Рис. 1. Динаміка прибутковості господарюючих суб'єктів України за 2000, 2005-2010 рр.

Із аналізу даних рис. 1, можна зробити такі висновки:

1) за період 2007-2010 рр. прибутковість підприємств має тенденцію до зменшення, а збитковість - до збільшення;

2) показники прибутковості, збитковості та фінансового результату (сальдо) з 2000 р. до 2010 р. мають слабку кореляційну залежність, і якщо за цей період прибутковість виросла в 5,8 раза, то збитковість зросла в 7,1 раза;

3) надзвичайно великі збитки мали суб'єкти господарювання у 2008 і 2009 рр., коли в Україні були відчутними наслідки світової фінансової кризи.

Проаналізуємо, наскільки була ефективною ро-

бота господарюючих суб'єктів у 2010 р. за основними галузями економіки (табл. 1) [1, с. 67-68].

Як впливає із аналізу даних табл. 1, найкраще наслідки фінансової кризи 2010 р. поборили підприємства сільськогосподарського профілю, де рівень прибуткових господарств склав 70,2 %, на другому місці торговельні підприємства (62,3 %); підприємства промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку працювали не досить успішно, про що свідчить рівень збиткових підприємств, частка яких коливалась від 41,3 % (промисловість) до 44,1 % (транспорт і зв'язок).

Для забезпечення стабільної прибуткової роботи підприємств запропоновано механізм забезпечення їх прибуткової роботи (рис. 2).

Таблиця 1. - Фінансові результати господарювання за галузями економічної діяльності у 2010 р., млн грн

Галузі	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які зазнали збитків	
		% до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат	% до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	17988,5	70,2	22986,3	29,8	4997,8
Промисловість	25191,5	58,7	66115,2	41,3	40923,7
Будівництво	-3226,4	56,0	4084,9	44,0	7311,3
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	15607,6	62,3	44206,7	37,7	28599,1
Діяльність готелів та ресторанів	-454,8	57,1	631,7	42,9	1086,5
Діяльність транспорту та зв'язку	9132,2	55,9	16824,2	44,1	7692,0

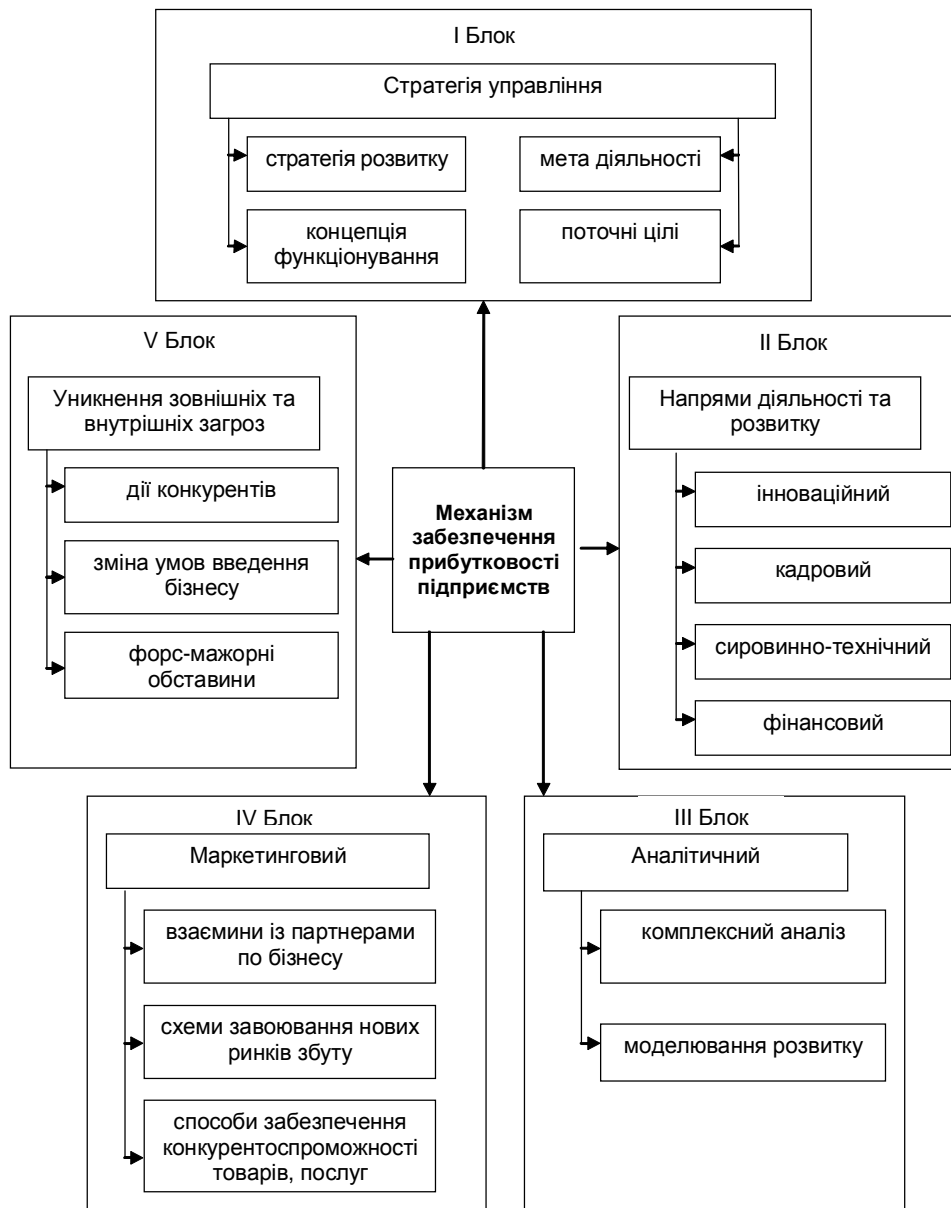

Рис. 2. Складові механізму забезпечення прибутковості підприємств.

Беручи до уваги, що окремі елементи формування прибутку із цієї проблематики висвітлені у вітчизняній літературі, зосередимо увагу на аналітичному

блоці забезпечення прибутковості підприємства. Для цього доцільно з'ясувати ознаки прибутку, тому запропонуємо таку класифікацію (табл. 2).

Таблиця 2. - Класифікаційні ознаки прибутку

Ознаки	Види прибутку
Терміни	перспективний плановий поточний фактичний
Склад	валовий чистий капіталізований
Види господарських операцій	від звичайної діяльності від інших операцій
Використання	не розподілений використаний

Як зазначають О. Хотомлянський та П. Знахуренко, більшість застосовуваних методик комплексної оцінки фінансової діяльності підприємств характеризується відсутністю системності у виборі фінансових показників. Однією з основних вимог до відбору конкретних показників для отримання підсумко-

вих оцінок є відсутність колінеарності між ними. Перевірка колінеарності між показниками проводилася на основі результатів кореляційного аналізу. У таблиці 3 як приклад наведено матрицю парних коефіцієнтів кореляції між показниками, які характеризують ліквідність підприємства [3, с. 113-114].

Таблиця 3. - Матриця парних коефіцієнтів кореляції між показниками ліквідності підприємства

Показник	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованостей
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,000	0,943	0,196	0,278
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,943	1,000	0,238	0,413
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,196	0,238	1,000	0,381
Співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованостей	0,278	0,413	0,381	1,000

Аналогічні матриці парних коефіцієнтів кореляції будувалися між показниками, характеризуючи інший бік поточного фінансового стану підприємства.

Як ознака відсутності колінеарності між показниками використовувалися значення коефіцієнтів парної кореляції, менші за 0,6.

Автори [4] пропонують таку економіко-математичну модель для визначення прибутку:

$$\Pi_{\text{пр}} = \sum_{i=1}^n C_i Q_i - \sum_{i=1}^n C_i Q_i \rightarrow \max, \quad (1)$$

де $\Pi_{\text{пр}}$ - прибуток від реалізації продукції; C_i - ціна реалізованої продукції; C_i - собівартість реалізованої продукції; Q_i - кількість реалізованої продукції.

До цієї моделі додаються такі обмеження:

$$Q_{\min} \leq Q \leq Q_{\max}, C_i \leq C \leq C_i, C_i \leq C \leq C_i, \\ 0 \leq n \leq N, Q_D \leq Q \leq Q_S,$$

де $Q_{\min}, Q_{\max}$ - необхідні максимальна і мінімальна кількість продукції; C_i, C_i - ціни конкурентів на цю продукцію; C_i, C_i - собівартість цієї продукції в конкурентів; N - асортимент виготовленої продукції; Q_D, Q_S - кількість попиту і пропозиції на цей товар.

Після введення початкових даних обчислюють

необхідні величини за допомогою Excel і розраховують прибуток підприємства за формулою (1).

В основі побудови моделей поведінки виробника (окремого підприємства або фірми; об'єднання або галузі) лежить уявлення про те, що виробник прагне до досягнення такого стану, при якому був би забезпечений найбільший прибуток за ринкових умов, що склалися, тобто при наявній системі цін.

Розглянемо модель оптимального виробництва в умовах досконалої конкуренції, зокрема по максимізації прибутку.

Якщо підприємство здійснює випуск n видів товарів у кількості $x = (x_1 x_2 \dots x_n)$ фізичних одиниць, якщо $p = (p_1 p_2 \dots p_n)$ - екзогенна задана структура цін цих товарів і підприємство реалізує свій випуск повністю, то отримує валовий дохід у розмірі:

$$Y = px = \sum_{i=1}^n p_i x_i. \quad (2)$$

У процесі створення цієї кількості продукту підприємство несе виробничі витрати у вигляді сировини, матеріалів, оплати праці найнятих робітників. Балансове співвідношення розподілу валового доходу [5]:

$$Y = A + wL + T + C + \pi, \quad (3)$$

де Y - валовий дохід підприємства; A - витрати, пов'язані з використанням, ремонтом машин та устаткування; амортизація, тобто так звана оплата "послуг капіталу", надалі скорочено називатимемо ці

витрати амортизацію; $w\mathcal{L}$ - витрати на оплату праці, де w - середня ставка заробітної плати, $\mathcal{L}$ - чисельність працюючих; T - сума податкових платежів; C - сукупні виробничі витрати; π - прибуток підприємства.

Розглянемо моделювання доданків, що входять у співвідношення (3).

Перший доданок (амортизація A) є часткою капіталу або валового доходу. Сьогодні віддають перевагу другому варіанту. Ми також зупинимося на цьому варіанті й приймемо:

$$A = eY. \quad (4)$$

Обсяг податкових платежів представимо у вигляді:

$$T = w \cdot Y, \quad (5)$$

де $w = \frac{T}{Y}$ - частка податків у валовому доході.

Розглянемо детальніше моделювання витрат на оплату праці ($w\mathcal{L}$). Для сучасної економічної реальності в країні характерний мотив отримання максимального прибутку від виробництва, і тому вибір чисельності зайнятих і обсяг заробітної плати знаходимо з критерію максимізації прибутку виробництва. Це питання розглядалося в роботах [6, 7], де, зокрема, отримано співвідношення для заробітної плати:

$$wz = \beta \cdot (1 - \omega), \quad (6)$$

де $\beta = \frac{\partial Y}{\partial (wD)} \cdot \frac{wD}{Y}$ - коефіцієнт еластичності

по заробітній платі у виробничій функції підприємства $Y = F(K, \mathcal{L})$.

Сукупні виробничі витрати C представимо у вигляді:

$$C = C_0 + C_1 + C_2, \quad (7)$$

де C_0 - постійні витрати, які практично не залежать від Y , зокрема оплата адміністративного персоналу, оренда й утримання будівель і приміщень, відсотки за кредит, послуги зв'язку тощо.

$C_1 = a \cdot Y$ - витрати, пропорційні обсягу випуску (лінійні), де a - узагальнений показник витрат із розрахунку на один виріб.

Третій доданок - це витрати C_2 , які йдуть на модернізацію виробництва, витрати з оплати наднормової праці, підвищення якості продукції. Цей вид витрат істотно нелінійний. Для його опису використовується статистична залежність:

$$C_2 = \epsilon \cdot Y^S, \text{ де } \epsilon > 0, S > 1. \quad (8)$$

Таким чином, сукупні виробничі витрати мають вигляд:

$$C = C_0 + a_1 Y + a_2 Y^S. \quad (9)$$

При цьому $C_0 > 0, a_1 > 0, a_2 > 0; S > 1$.

Підставляючи в (3) співвідношення (6), (7), (8) а також (2), для прибутку отримаємо:

$$\pi = [1 - e - \beta(1 - \omega) - \omega] \cdot Y - C \quad (10)$$

або

$$\pi = (1 - q) \cdot Y - [C_0 + a_1 Y + a_2 Y^S], \quad (11)$$

де

$$q = [e + \beta(1 - \omega) + \omega]. \quad (12)$$

Проаналізуємо співвідношення [10], [11], [12].

При порівняно невеликих обсягах валового випуску Y_1 , виробництво не буде збитковим. Далі при валовому випуску Y_2 за рахунок збільшення витрат C_2 , обумовлених витратами, пов'язаними з підвищенням якості, виробництво також стає нерентабельним. Значення валових випусків Y_1, Y_2 знаходяться з рівняння:

$$(1 - q - a_1) Y + a_2 Y^S - C_0 = 0. \quad (13)$$

Максимальний прибуток реалізується при обсягах валового випуску, що знаходяться в інтервалі: $Y_1 < Y_{opt} < Y_2$.

Оптимальне значення валового випуску Y_{opt} , при якому прибуток буде максимальним, знайдемо з умови:

$$\frac{\partial p}{\partial Y} = 0. \quad (14)$$

Тоді для Y_{opt} маємо:

$$Y_{opt} = \left[\frac{1 - q - a_1}{a_2 \cdot S} \right]^{\frac{1}{S-1}}. \quad (15)$$

При цьому максимальне значення прибутку:

$$Max \pi = (1 - q - a_1) Y_{opt} - C_0 - a_2 Y_{opt}^S. \quad (16)$$

Використання цього математичного апарату дає змогу отримувати максимальний прибуток за означених умов господарювання.

Висновки

1. Прибуток підприємств є одним із вагомих індикаторів функціонування всієї економіки, тому забезпечення прибуткової роботи підприємств є першочерговим завданням не лише менеджменту підприємств, але й регіональних та загальнодержавних органів влади.

2. Аналіз роботи підприємств в Україні протягом 2000-2010 рр., а також окремих галузей економіки в 2010 р. дозволив дійти висновку, що спостерігається тенденція зменшення прибутковості, на що вагомий вплив мала фінансова криза 2008-2009 рр.

3. Запропонований механізм забезпечення прибутковості підприємства органічно поєднує стратегічні орієнтири функціонування підприємств із поточною діяльністю, що дозволяє реалізувати намічені цілі з урахуванням дій чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. На відміну від інших розробок, запропонований підхід дозволяє гнучко реагувати на загрози та оперативно вносити необхідні корективи в поточну діяльність, використовуючи економіко-математичне моделювання

Менеджмент підприємств може використати економіко-математичні моделі для оцінки поточного фінансового стану, виявлення зовнішніх чи внутрішніх загроз з аналітичною оцінкою впливу на прибутковість, внести поточні корективи в окремі напрями діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистичний щорічник України за 2010 р. / [за ред. О. Г. Осауленка]. - К. : ТОВ "Август Трейд", 2011. - 560 с.
2. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : [монографія] / [О. І. Амоша, С. С. Аптекарь, М. Г. Білопольський, С. І. Юрій та ін.]. - Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. - 848 с.
3. Хотомлянський О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Хотомлянський, П. Знахуренко // Фінанси України. - 2007. - № 1. - С. 111-119.
4. Экономическая кибернетика / [Лысенко Ю. Г., Егоров П. В., Овечко Г. С., Тимохин В. Н.]. - Донецк : ООО "Юго-Восток, ЛТД", 2008. - 516 с.

5. Балацкий Е. В. Воспроизводственный цикл и налоговое бремя / Е. В. Балацкий // Экономика и математические методы. - 2000. - Том 36. - № 1. - С. 3-16.

6. Бродский Б. Е. Анализ влияния цен природного газа и тарифов на электроэнергию на макроэкономические показатели в России на основе дезапирегированной модели / Б. Е. Бродский // Модернизация экономики и государство. - М. : Изд. дом ГУ - ВШЭ, 2007. - Т. 2.

7. Дербенцев В. Д. Моделирование складових валової доданої вартості / В. Д. Дербенцев // Моделювання та інформаційні системи в економіці : сб. наук. праць. - К. : КНЕУ, 2010. - Вип. 81. - С. 144-150.

8. Моделирование издержек и прибыли предприятия // Экономика БГУ [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.economy-web.org/?p=499>.

V. Krylenko

FACILITATING MECHANISM OF HOME ENTERPRISES EARNING POWER

The earning power dynamics of market participants of Ukraine for the period of 2000, 2005-2010 has been analyzed; reasons of profit shrinkage have been studied. The financial results of different fields of economics in 2010 have been assessed. The mechanism of earning power has been suggested. Economic and mathematical models of profitability of an enterprise have been given.

Key words: market participants, economic and mathematical models, matrix of leading coefficients, mechanism, profit, financial results.

© В. Криленко

Надійшла до редакції 10.02.2012

УДК 330.342

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

МИХАЙЛО КУЖЕЛЄВ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри "Фінанси і банківська справа"
Донецького національного університету

У статті розглянуто історичні й трансформаційні аспекти формування національної моделі корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та основні тенденції її розвитку. Запропоновано основні підходи до формування національної моделі КСВ, які дозволять підвищити рівень корпоративної культури в суспільстві, розробити рекомендації щодо формування національної моделі корпоративної соціальної відповідальності.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, модель корпоративної соціальної відповідальності, стейкхолдери, конфлікт інтересів, корпорація.

Постановка проблеми. Питання формування національної моделі корпоративної соціальної відповідальності, досліджувані в контексті досягнення довгострокового економічного росту, докорінно змінюють роль корпорацій в умовах ринкової системи господарювання і є базовим елементом існування корпоративних відносин у тому вигляді, у якому цього вимагає час, а саме: трансформації корпорацій у багатоскладну інституцію, що базується на соціальних засадах. Чим ефективніше функціонує корпоративний сектор, тим здоровіший соціум, а чим здоровіше суспільство, тим успішніше функціону-

ють національні корпорації. Така парадигма корпоративних відносин проста й вигідна для всіх суб'єктів, але дотепер не реалізована в Україні.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) - це, насамперед, філософія поведінки й концепція побудови державою, суспільством і корпораціями своєї діяльності з акцентом на такі соціально-економічні орієнтири [1]:

- 1) виробництво якісної продукції, робіт і послуг;
- 2) створення високооплачуваних робочих місць, виплата легальних зарплат та інвестиції в персонал;
- 3) неухильне виконання вимог податкового, трудового, екологічного законодавства;